

השיעור השבועי

גיליון מספר 462

הרב המקריים: הר"ר רבי אליהו בר שלום שליט"א
רב העיר בת ים

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית"כ היזדים ומשודר דרך הטלויזיה והרדיו ובקוויים רבים. מיוחדו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ירדוולים
20:07	19:21	18:31	חל אביב
20:04	19:19	18:30	חיעה
20:06	19:21	18:31	באר שבט
20:05	19:20	18:31	

כי תצא | י"א אלול תשפ"ד

כותב ועורך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

הלכות סליחות

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 053-4774733

זמן אמירת הסליחות. אין לומר סליחות מצאת הכוכבים ועד חצות הלילה. הקדמת הסליחות לפני התפלה מצד תדיר ושאינו תדיר. להתחיל מנחה שתיגמר אחר צאת הכוכבים. אין להקל כזמן רבינו תם. שלא להפסיד זמן קריאת שמע וברכותיה. ברכות התורה לפני הסליחות. דין האומר סליחות ביחיד

בתחבולות תעשה לך

ג. לפני ששים שנה ויותר אני לא זוכר שהיו אומרים סליחות בחצות הלילה, אלא היו קמים בבוקר השכם, ומקפידים לקום בכל יום ולומר סליחות. כשהיינו בגיל עשר בערך, מרן זצ"ל ריחם עלינו ולא רצה להעיר אותנו לסליחות, עשיתי הסכם עם הרב אליהו אבא שאול זצ"ל - היה שכן שלנו, ואביו כן היה מעיר אותנו - קשרתי חוט ארוך ליד, ושולשתי אותו מתחת הדלת עד לחדר המדרגות, ובכל בוקר היה סוחב את היד שלי והייתי מתעורר ובא לסליחות. כשמרן ראה אותי אומר: איך באת, מי העיר אותך?!... אבל לא סיפרתי לו, אחר כך יחתוך את החוט... והיינו קמים לסליחות באשמורת בכל יום ויום. כיום מצב השתנה ובהרבה מקומות עושים סליחות אחר חצות לילה, וגם מרן זצ"ל הנהיג לומר כאן במוצאי שבת את הסליחות בחצות. בחודש אלול יש לי כמעט בכל יום שיעור במקום אחר ולאחר מכן סליחות בחצות, ובאים ציבור גדול. ומי שלא יכול לומר סליחות באשמורת בבוקר, גם בחצות זה טוב, רק צריך להיזהר שלא לומר "ג מידות לפני חצות, וכמו שעושים כאן, שאומרים "אשרי" ו"בן אדם" לפני חצות, ובחצות אומרים "ג מידות. ולא צריכים לדקדק בדיוק, אני זוכר כמה פעמים שהיה הפרש של שתיים או שלש דקות, ומרן היה מסמן לרבי משה תבושה שיתחיל.

סליחות מתחילת אלול

א. ¹הטור (סימן תקפ"א) כותב בשם רב האי גאון - נולד לפני 1085 שנה - שנוהגים במקצת מקומות לקום לסליחות מתחילת חודש אלול - בר"ח עצמו לא נוהגים לומר סליחות - ועד יום הכיפורים, שבא' אלול עלה משה רבנו למרום לבקש סליחה על מעשה העגל, עד שביום הכיפורים אמר לו הקב"ה "סלחתי כדברך" (וימא ד: דבתוסי' ב"ק פב.). וכן הביא רבי יצחק אבן גיא (מאה שיערים עמ' פג) - נולד לפני 986 שנה. גם רבי חיים ויטאל מביא בשער הכוונות (דף פ"ט ע"ד), ובפרי עץ חיים (שער ר"ה פ"א), שרבינו האר"י ז"ל - רבי יצחק לוריא אשכנזי, אף שהיה אשכנזי², היה אומר את הסליחות עם הספרדים מראש חודש אלול מלה במלה.

קראוהו בהיותו קרוב

ב. הזמן המועדף ביותר לאמירת הסליחות הינו באשמורת הבוקר. הגמרא (ע"ז א:) אומרת שהקב"ה שט בשמונה עשר אלף עולמות, ובאשמורת הבוקר לקראת עמוד השחר הקב"ה שט בעולם הזה, ולכן זוהי עת רצון, כמובא במגן אברהם (סימן תקפ"א ס"א) בשם הגהות מנהגים. וגם על פי הקבלה (שעה"כ הקדמה לדרושי ר"ה) אומרים סליחות באשמורת הבוקר, מפני שהיא עת רצון.

ישיבת אהל מועד התפתחה, בנו בנין בבית וגן, והרב יהודה כהן היה ראש הישיבה, ואחר כך פתח את 'יקירי ירושלים', אבל ראש הישיבה הראשון היה הרב יוסף בר שלום. מרן זצ"ל היה מקפיד לעשות כפרות בעופות, בכל שנה היינו קונים תרנגולים, שמים אותם באמבטיה, ובלילה קוראים לרב בר שלום, והיה שוחט, ומרן היה עומד לידו ומקיים מצות כיסוי הדם, שמברכים עליה "על כיסוי הדם בעפר", כי לא מועיל לכסות בעשבים וקוצים (והוא בנוסח זה בבי"א ח"ו ח"ד ס"ב). וביביע אומר (ח"ב ח"ד ס"א) קרא תגר לאלה ששוחטים עופות, ותיכף לשחיטה מוסרים את העוף ליד המורט נוצות, או לידי הבעלים, מבלי להטיף אף טיפת דם לתוך העפר, ומבטלים מצות כיסוי לגמרי. ומצוה זו שייכת רק בחיה ועוף ולא בבהמה כמו פרות וכבשים.

הרב יוסף בר שלום חיבר את הספרים, נצח יוסף, ויצבור יוסף ועוד, ובאחד המקומות (נצח יוסף ח"א סי' טו, ח"ב סי' ט אות ב) חלק על ילקוט יוסף, לגבי מי שאין לו מים ורוצה ליטול במים שנמצאים באקווריום של דגים, שבילקוט יוסף (ח"ג ק"ס ס"ח, ובנימו' תשג) בשנת תנש"א, ביארנו שאין ליטול ידיים ממים אלה, שאינם ראויים לשתייה, וכבר הסיח דעתו מהם. אבל הוא חלק עלי וכתב שאם המים נראים נקיים מותר. זו מחלוקת כדרכה של תורה, תורה מונחת בקרן זוית כל הרוצה ליטול יבוא ויטול (קדושין סו.). בדרך כלל אביו הלך אחר הפסקים של מרן, והיה דבוק במרן בכל לבו ונפשו. והבן ב"ה ממשיך דרך אביו, ה' ישמרה ויחיהו, נברך אותו שימשיך לזכות את הרבים, גם בחו"ל, אני שומע עליו תגובות מכל מיני מקומות בעולם, הוא מגיע לפנמה ולברזיל, ונותן שיעורים על כתובה ושאר הדברים. אשריו ואשרי חלקו, יגדיל תורה ויאדיר.

² החתם סופר (תאו"ח סימן טו) חשב שהוא ספרדי, ואמר חבל שלנו האשכנזים אין אחד כמו האר"י ז"ל. ולא ידע שהוא אשכנזי, ורק אמו היתה ספרדיה, אבל הולכים אחרי האבא, "למשפחותם לבית אבותם".

¹ מדברי הרב אליהו בר שלום שליט"א: ברשות מרן פאר הדור והדרו, שר התורה וההלכה, מנהיג הדור, מרן רבינו יצחק יוסף שליט"א. יש בדור הרבה מאוד קהלים, מכל הסוגים והמינים, ואנו מוכרחים שיהיה לנו ראש, דמות על למעלה, שיכולה לאחד ולקבל. השי"ת השאיר לנו מתנה בדור את מרן הראשון לציון שליט"א, שכולם נשמעים להוראותיו, בכל העולם אומרים: כך פסק מרן הראשון לציון, כך כתוב בילקוט יוסף! כשהייתי לאחרונה בחו"ל חיפשנו איזו הלכה בילקוט יוסף, ומצאנו שכתב עשרה עמודים על ההלכה הזו, לא הניח פינה זוית, ואי אפשר להתמודד ולהתווכח, הכל כתוב בטוב טעם ובשום שכל. רבותי, בואו נתאחד כולנו סביב איש אחד, מנהיג אחד, 'ברא כרעא דאבוה'. השי"ת יביא אותנו בע"ה לראש השנה מאוחדים, ומרן עטרה לראשנו, מלכנו בראשנו, ובא לציון גואל. אכ"ר.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך להגאון רבי אליהו בר שלום, רבה הראשי של בת ים, "תחת אבותי יהיו בניך", ממשיך דרכו של אביו הגדול רבי יוסף בר שלום זצ"ל שנפטר לפני תשע שנים בר"ח אלול, בהלוויה שלו הכרזתי על בנו שחייב להמשיך את דרכו ברבנות, והמפד"ל כעסו עלי, אבל אם הבן ראוי יש דין ירושה ברבנות, והוא קודם לאחרים. ב"ה מזכה את הרבים, פעיל ונמרץ, נותן שיעורים והרים את הרמה של הבעלי בתים, מרביץ תורה, מנהיג כל קהילות.

אביו היה תלמיד חכם גדול, כשהייתי כבן עשר, הרב שלמה כהן אחיו של הרב יהודה כהן פתח את ישיבת 'אהל מועד', הוא היה בעל בית אבל פעיל ונמרץ, הוא שמע את מרן מדבר בבית כנסת 'שאלו צדקה' וב'אהל רחל' על בני תורה ובני ישיבות, והחליט להקים ישיבה, ומתחילה היו במקלט שמתחת ביתנו ברחוב אלקנה, היו שם אולי עשרה בחורים, וראש הישיבה היה הרב יוסף בר שלום. ואני בתור ילד הייתי יורד בשעות הערב לשמוע אותו, והייתי מתפעל מהבקאות, נודע ביהודה, רבי עקיבא איגר, קושיות ותירוצים, היה ממש מלא וגדוש. אחר כך

סליחות קודם הצות

ד. הגאון רבי משה פיינשטיין באגרות משה (תא"ח ח"ב סי' קה) כתב, שאף לדברי המקובלים, אין איסור לומר סליחות לפני הצות הלילה, כמו בעשר בלילה. וכך נוהגים הרבה אשכנזים.² אבל במחילה מכבוד תורתו, מרן זצ"ל (יחזקאל דעת ח"א סי' מו, יביע אומר ח"ט תא"ח סי' קה על ח"ב אות ב, חזון עובדיה ימינ' עמ' ג) העיר עליו שנעלם ממנו מה שכתב בשו"ת הרמ"ז (סימן ל) - לרבי משה זכות שהיה מגדולי המקובלים לפני כ-350 שנה - שהאומר סליחות לפני הצות הלילה, קרוב להיות מקצץ בנטיעות, כי אז הוא זמן התגברות הדינים, "מדבר באופל יהלך", ונראה שמתגרה בהם ומבקש למנוע פעולתם, ומשיג מטרה הפוכה. וכן כתבו המגן אברהם (סי' תקס"ה) והאליה רבה (סי' תקפ"א) בשם האר"י ז"ל (שער המונות דרוש א' של ערבית, דף נ"ב ע"ד), וכן הוא בספר ערוך השלחן (סי' תקס"ה) וגם המשנה ברורה (סי' תקס"ה) כתב שלא לומר שום סליחות לפני הצות לילה. ואף שבדרך כלל במחלוקת פשטנים ומקובלים הלכה כמו הפשטנים, כאן כל הענין הוא על פי הקבלה, ולפי המקובלים זה חמור מאוד, ויש לשמוע להם. לכן אם יש מנין שאומרים סליחות לפני הצות הלילה, לא יצטרף עמם, אלא ישב בצד ויקרא חומש עם רש"י על הפרשה, ישלים מה שחיסר, או שילמד הלכות.

תדיר ושאינו תדיר

ה. יש נוהגים לומר סליחות ביום לפני שחרית, שאם למשל התפלה בשעה 7:15, מתחילים סליחות ב-6:30 - שלשת רבעי שעה זה מספיק, אם לא בעשי"ת שמוסיפים קטעים. ואמנם יש שהעירו שהרי כלל בדינו, תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ואין לומר סליחות קודם שחרית, אלא אם כן קודם זמן תפלה. וכן הוא על פי דברי הרדב"ז (ת"ח סי' סא), שסובר שאם יש לפניו מצוה שהיא רשות ומצוה שהיא חובה, יש להקדים את החובה, ונידונו האם להקדים "ויכולו" להלל בליל פסח שחל בשבת - שאז לא אומרים ברכת מעין שבע - וכתב, דכיון שאמירת ההלל היא מצוה, ומברכים עליה, ראוייה להקדימה לאמירת ויכולו שהיא דבר רשות התלוי במנהג, שלא אמרו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, אלא בזמן ששני הדברים שווים, או שניהם מצוה, או שניהם מנהג,

³ כמו בבית כנסת הגדול בירושלים, שמתחילים לומר סליחות כמעט שבוע לפני ראש השנה, ואני בא לדרוש בדברי חיזוק, בכל פעם בנושא אחר, אי אפשר אחת עשרה שנה לומר אותו דבר... ובאים מאות, ואחר כך בשעה 22:30 הם מתחילים סליחות, וסומכים על הרב פיינשטיין.

⁴ בחורי ישיבות רבים לא קמים לסליחות בכל יום, אצלנו בכלל לפני חמישים שנה, הנהגנו לומר סליחות בהפסקת צהריים בשעה 13:15. אבל לא כולם יכולים, יש כאלה שצריכים להביא את הילדים מהגן או מהמעון, כל אחד צריך לעזור לאשתו, ועכשיו שביטלו את התקציב של המעונות אם ישאירו את הילדים במעונות יפסידו כמה אלפי שקלים... צריך לעזור את אלה שנמצאים בשלטון, שירחמו על האברכים, עשו כאלה גזרות, גם זה וגם הגיוס. כמעט כל יום באים אצלי בחורים ואומרים: הרב, קיבלתי צו גיוס, מה אני עושה? אמרתי, תקרע את זה, ותידע את ועד הישיבות שיטפלו בזה.

לכן אדם שצריך להביא את הילדים מהמעון, לא יאמר לאשתו: אני צריך לומר סליחות ותשברי את הראש לבד... "ורחמי על כל מעשיו", "ואהבת לרעך כמוך", יש אנשים שיעזרו לכל העולם, יקימו כל מיני קרנות, אבל האשה תתמודד לבד... אבל צריך לעזור לאשתו! ואת הסליחות יאמר או בסמוך למנחה קטנה, או שיקום לפני שחרית.

⁵ להגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל. אגב, השבוע יצא כרך נוסף מספרו מכתבי יד, וכשבאו והביאו לי אותו, אמרתי להם, למה חיכיתם יותר מארבעים שנה, שהרי הוא נפטר בשנת תשמ"ג. אבל טוב מאוחר מאשר בכלל לא... זה ספר נפלא, מרן מאוד אהב את התורה שלו, והיה מפלפל אתו הרבה.

⁶ היום בחור ישיבה שאל אותנו האם צריך לתת את הטלית על הראש בתפלה, או לשים כובע בתפלה, וטען שאם ישים כובע כשיעשה 'מודים' יפול הכובע, והרי צריך להתרכז בתפלה ולא בכובע... ולכן אם זה מפריע לו בכוונה, יבקש רשות מהמשגיח - אבל בשום אופן לא יעקוף אותו או את ראש הישיבה - ויאמר לו שהכובע מפריע לו בכוונה, ורוצה לעשות כדברי מרן השלחן ערוך (סי' ח סעיף ב) שמידת חסידות לשים טלית על הראש. אם יסכים ישים טלית על הראש, ואם לא יסכים, ישמע לו, ולא יפר דבריו של ראש הישיבה, זה לא ענין של איסור והיתר.

מרן זצ"ל במשך עשרות שנים היה מתפלל ללא טלית על הראש, ורק בשנותיו האחרונות התחיל להחמיר ולשים טלית על הראש, ולפני שנים שאלתי אותו, למה נוהג כך, ואמר, אני מדריך את הציבור, ואני רוצה להראות להם שזו לא חובה. מרן לא היה עוד רב ראשי, אלא היה מנהיג הדור ומנחיל דרך, וצריך לדעת מה מידת חסידות ומה הלכה.

אבל כשאחד מצוה והשני מנהג, זריזין מקדימין למצוות. ולפי זה שחרית שהיא חובה קודמת לאמירת הסליחות שהיא מנהג טוב וחשוב, ולא חובה. אבל השאגת אריה (סי' נב) כתב שלא אומרים תדיר קודם אלא רק במצוות ששניהם חובה, אבל אם אחת מהן רשות יכול להקדים איזה שירצה. הביאו בשואל ומשיב (רביעאה סי' ריט), גם בספר משנת יעבץ⁵ (או"ח סי' ט) הזכיר נושא זה.

לולב לפני התפלה

ו. כיוצא בזה דנו האחרונים לגבי נענוע לולב בסוכה קודם שחרית, יש שאוהבים לעשות כל מיני חסידות, אשריהם ואשרי חלקם⁶, ונכנסים בבוקר לסוכה ומברכים על הלולב ומנענעים, ואחר כך באים לבית הכנסת ומתפללים, ולא חוזרים לברך על הלולב, כי 'מדאגביה נפק ביה' (סוכה מב.) - משהגביהו יצא בו. ולא כמו תפלין שאדם שהניח בתפלה בבית הכנסת, ואחר כך הולך לביתו ואוכל ארוחת בוקר, ויושב בחדר לבד ולומד, ורוצה להניח תפלין - אבל בפני הרבים כולל אין ללמוד עם תפלין, כי זו 'והרא - שחזור ומברך על התפלין ומניחן, ובתנאי שלא מסיח דעתו מהן ולא מדבר בטלפון וכדומה. וכך בכל פעם שחזור ומניח תפלין במשך היום מברך עליהן, כי תפלין יש מצוה להניחן בכל רגע ביום - ומה שלא עושים כן מפני שמסיחים דעת - מה שאין כן לולב שהמצוה היא פעם אחת ביום בלבד, ולכן מברך עליו רק בפעם הראשונה ביום.

אחד חובה ואחד רשות

ז. בספר כתר ראש (אות קט) כתב על הגאון רבי חיים מוולאז'ין, שהיה מברך ברכת אתרוג בסוכה קודם התפלה. והגרא"ל שטיינמן⁷ - היה גאון עצום - בספר איילת השחר (עה"ת, פר' אמור עמ' קעט), עמד על כך, שהרי שחרית היא תדירה בכל יום, והלולב הוא רק בסוכות, ואם כן אמאי בירך על הלולב קודם התפלה. והביא שאומרים שהרב שך זצ"ל לא רצה ליטול לולב קודם התפלה, מטעם זה של תדיר קודם. אבל הרב שטיינמן סבר, שדין תדיר קודם נאמר רק בשתי מצוות שדרגתם שווה, וכגון מה שכתב המטה אפרים (סי' תקפ"א אות ו) שצריך להקדים שיר של יום לפני מזמור "לדוד ה' אורי וישעי" בחודש אלול⁸,

⁷ השבוע פגשתי את הבן שלו, הרב שרגא שטיינמן, ואמרתי לו שאביו היה בקשר טוב עם מרן זצ"ל, אם ע"י שליחים ואם פנים אל פנים. כשהתמודדתי לרבנות הראשית, זכיתי שמרן היה עוד חי, ואמר לי, תלך לרב שטיינמן ותקבל את ברכתו. ואכן נסעתי במיוחד אליו שבוע לפני הבחירות, ואמרתי לו שמרן שלח אותי, וקיבל אותי בכבוד גדול. אמרתי לו, שהרב בירך אותנו שתייה סייטתא דשמיא. אמר: חכה, זה דבר שלא בא לעולם... ואחרי שנבחרתי מרן אמר לי, לך תגיד לו תודה רבה. ושוב נסעתי אליו, ואמר: נו, עכשיו זה דבר שבא לעולם, ובירך ועודד. לפני כן ביקש על השמיטה, שאעשה הכל בתיאום עם רבני ברק. והיה מי שהביא לי פתק לחתום עליו, שהיה כתוב שם שלא אעשה שום דבר בשביעית בלי עצה מהרב שטיינמן. אמרתי, זו פגיעה במרן, וכי יש גדולים רק לאשכנזים? גם לספרדים יש גדולים! ולכן הוספתי שיש להתייעץ עם מרן האבא ועם הרב שטיינמן. וסיפרתי זאת למרן, ושמוע על כך. ואכן הרב יעקובוביץ מהרצליה ביקש ממני שלא יכניסו לבתי המלון שם היתר המכירה, כי היו אנשים שרצו להכריח אותם להכניס. אמרתי לו: בודאי, מי שיכול ורוצה להחמיר שיחמיר. גם באשדוד אמר לי הרב שטיינמן, אני בהכשר עושה הכל בלי היתר מכירה, וגם בבתי ים לא יחדד בין היתר המכירה. בעבר, היו כמה חקלאים שבאו לרבנות הראשית וטענו, החתמתם אותנו על היתר המכירה, אבל אתם לא מכניסים לחנויות בירושלים את היתר המכירה, ואנחנו מפסידיים כסף! ורצו להכריח להכניס לחנויות היתר מכירה. הרב אלישיב בזמנו כעס ואמר, אי אפשר להכריח! ואכן כל השנים שהיינו בשליחות ברבנות, עשינו את הדברים בתיאום מלא עם החצרות בבני ברק, גם לגבי מינוי דיינים, אבות בתי דין, ראבד"ם, בי"ד הגדול, הכשרים, הכל היה בתיאום.

אמרת לרב שרגא שטיינמן, שאביו היה בתיאום מוחלט עם האבא, וזכיתם להיות בנו, כי מי שהשכין שלום בין החרדים זה היה הרב שטיינמן, שביקר אצל מרן, והופיע יחד עם מרן באלעד ובעוד מקומות, והשכין שלום בציבור החרדים, הוא יחדד בין החרדים לליטאים, והירבה אהבה ואחוה שלום ורעות.

אמר לי הרב אפרתי, שלא היתה אף פעם תמימות דעים בין הרבנות הראשית לחצרות של הליטאים כמו במשך 11 שנה שכינתה ברבנות, ב"ה הכל, כולל ההכשרים והמינויים וכו', היה בתיאום, וכך צריך להנהיג, אני אומר כן לרבנים שיבואו אחרינו, שלא יעשו מלחמות, כי זה לא משהו פרטי, אלא הנהגה כללית שצריך להתחשב בכלם.

⁸ אנחנו אומרים את המזמור "לדוד ה'" - פרק כ"ז בתהלים - אחרי עלינו לשבח. ואומרים מזמור זה מראש חודש אלול עד שמחת תורה, על פי דברי המדרש (שחר סי' כז): "אורי" בראש השנה, "וישעי" ביום הכיפורים, "כי יצפני בסוכו", רמז לסוכה. והמטה אפרים (ס"ב) כתב, שאומרים מזמור זה בוקר וערב, עד יום שמיני

להצלחת רבי גרשון בן מרים וב"ב

לע"נ ר' שמעון בן רחל אוחנה. רחל בת פורטונה כינה ומלכוף. אפרים בן מרים ויפת.

מטעם תדיר. אבל כאשר אחד חובה והשני רשות, אין צריך להקדים את התדיר. ומטעם זה אפשר לקרוא את המגילות - לפי מנהג אשכנז שקוראים מגילות רות ושיר השירים וקהלת בחגים, ומברכים "על מקרא מגילה" - לפני קריאת התורה, אף על פי שקריאת התורה היא תדיר. וכיון שהסדר הוא פסוקי דזמרה קודם קריאת שמע, אם כן עכשיו איננו עומד לפני קריאת שמע ותפלה, ופסוקי דזמרה לגבי נטילת לולב הם רשות - וכמו שאמר רבי יוסי (שבת ק"ח), "הא חלקי מגומרי הלל בכל יום, והגמרא מבארת שדיבר על פסוקי דזמרה - לכן אפשר להקדים נטילת לולב קודם התפלה. כך כתב באיילת השחר". ולפי סברא זו, הוא הדין לגבי אמירת הסליחות שיכול לאמרם לפני פסוקי דזמרה שהם רשות, ואחר כך יקרא קריאת שמע ויתפלה.

סליחות לפני מנחה

ח. גם לגבי מה שהרבה נוהגים לומר סליחות קודם מנחה, לכאורה הרי תפלת מנחה היא תדיר, וסליחות אינו תדיר ואין מקדימים סליחות למנחה. וצריך לומר דכיון שסליחות הם מנהג, הרי זה כרשות לגבי חובה. ועוד, שכיון שמצוה להתפלל מנחה עם דמדומי חמה - סמוך לשקיעה (ברכות כ"ט), וכן האר"י ז"ל היה נוהר מאד שלא להתפלל מנחה אלא סמוך לשקיעה (כ"ח ס"א רלב אות ז), וכך נהג מרן זצ"ל כל השנים, נמצא שבשעה שמתחילים לומר הסליחות עדיין לא הגיע הזמן הנכון לתפלת המנחה, הילכך מקדימים לומר את הסליחות (יח"ד ח"א ס"א מו, חזו"ע ימים נוראים ע"ו ז).

מנחה בבין השמשות

ט. ואגב, גם בבין השמשות מתפללים תפלת מנחה, ואף שיש מחלוקת בראשונים, כתב רבי יעקב רקה בספרו שערי תפלה (בדיני מנחה אות ב) שלרוב הראשונים זמן מנחה נמשך עד צאת הכוכבים, ותפלה רחמי ניהו (ברכות כ"א), ועוד שתפלת מנחה היא מדרבנן, כי רק תפלה ראשונה ביום דאורייתא, וספק דרבנן לקולא. ולכן אם יש שמונה או תשעה מתפללים, לא ימהר להתפלל יחיד, אלא ימתין עוד כמה דקות לעשירי. אלא אם כן מתקרב זמן צאת הכוכבים וכבר אין בריה. אבל גם אם יהיה מניין לאחר השקיעה, עדיף להמתין ולהתפלל בבין השמשות בציבור, כי תפלת יחיד לא מתקבלת מהר, וצריך לכוין בכל מילה ומילה ולשים נפשו בכפו, וכולי האי שלא יעצרו העוונות (העניית ח), אבל תפלה בצבור "הן אל כביר ולא ימאס" (ברכות ח), ולכן ימתין למנין.

מתחיל בהיתר

י. ויכול להתפלל מנחה אחר השקיעה, אף שיועד שבאמצע תפלת העמידה יגיע צאת הכוכבים, ואף שבצאת הכוכבים כבר לא יכול להתחיל להתפלל מנחה, כי מנחה היא תפלה של יום, 'מנחה' תרגומה 'למנח יומא' - שהשמש הולכת לנוח בסוף היום, אבל כשמתחיל להתפלל ביום, בתר תחילה אזלין, כתב כך מרן ביביע אומר (ח"י חאו"ח סימן לד, ח"י חאו"ח ס"א נה ח"א אות ז), ודלא כהרב פעלים (ח"א חאו"ח ס"א ה). הדנה בגמרא בברכות (ז) מובא שנאמר על בלעם "ויועד דעת עליון", כלומר שידע לכוון את הרגע שהקב"ה כועס, שנאמר "ואל זועם בכל יום", וזה רגע כמימריה, ואז רצה לקלל את ישראל ח"ו. והקשו התוס' (ד"ה שאלמלי), מה כבר יכל לקלל ברגע אחד? ויש לומר שיאמר "פְּלָם" - מילה אחת. אי נמי, מאחר שהיה מתחיל קללתו בשעת הכעס, גם אם היה ממשיך אחר כך, היה מתקיים. ונפקא מינה לגבי תפלה, אם כולה צריכה להיות בזמנה, או שהעיקר שמתחיל אותה בזמן. ובדרך כלל התוס' כתבו תירוץ שני כי לא ניחא להם כ"כ בתירוח הראשון, והלכה כמו התירוח השני. ולפי זה אצלנו, מדה טובה מרובה ממדת פורענות (שבת צו. יומא ע"ג), והעיקר שמתחיל את התפלה בזמן.⁹

עזרת ועד בכלל. וכן כתב בקצה המטה שם בשם סידור האר"י ז"ל, לאומרו עד יום שמחת תורה, והאומר מזמור זה מר"ח אלול ואילך מובטח לו שיוציא ימיו ושנותיו בטוב ובעניינים, ובמשפטו יצא זכאי ובדימוס לחיים טובים ולשלום. וכן כתבו החיד"א (עבודת הקודש בסוף קונטרס סנסן ליאר), ובמשנה ברורה (סי' תפא"ס ס"ב), וכתב הגאון רבי יעקב רקה בספר שערי תפלה (דף לח ע"ב) בשם ספר שערי רחמים (דף כ"ד), שכל האומרו מר"ח אלול עד שמחת תורה, אפילו אם נגזרה ח"ו עליו גזרה רעה, יכולה אמירתו לבטלה, ומבטלים מעליו כל גזרות קשות ורעות, ומעביר מעליו כל המקטרגים והמשטינים. ומי לא רוצה את הסגולה הזו?! זה לוקח דקה אחת, ולכן כל אחד יקפיד לומר מזמור זה.

⁹ בילקוט יוסף ב-11 כרכים על החגים, הבאנו את הרב שטיינמן הרבה, פעם בהסכמה לדבריו ופעם לא, אבל יש לו תורה מתוקה.
¹⁰ ומה תאמרו, שאין למדין מדברי אגדה (יהושע פאה"פ"ב ה"ד), אבל הבאנו בעין יצחק (ח"א ע"ג ש"ג) בשם הפוסקים, שכל שאין סתירה מדברי הלכה, למדים מדברי אגדה, וגם כאן למדים.

וכן הובא בספר האשכול (ע"מ נה, נו) - לרבינו אברהם חמיו של הראב"ד - בשם רבינו האי גאון, שנשאל אודות צבור שבאו להתפלל מנחה עם דמדומי חמה בערב שבת, ונדחקה להם השעה, ועל כל פנים כתב שביום חול גומר והולך אפילו בלילה, כי הולכים אחר ההתחלה.

זמן רבינו תם

יא. וצריך לדעת שכל המדובר שיכול להתפלל מנחה עד צאת הכוכבים היינו בזמן של הגאונים, אבל לא יסמוך על זמן רבינו תם, כי המנהג כמו הגאונים שהיו לפני יותר מאלף שנים, וכפי שכתב המנחת כהן (במאמר א פ"ו), ונאמנים עלינו דבריו, אמנם חשוב להחמיר במוצאי שבת כרבינו תם, בילקוט יוסף (מהדורת תשע"א ס"א רסא, ע"מ תשכ"ט הלאה) הבאנו כשלישים ראשונים שסוברים כמותו, ויש מי שמנה שמונים ראשונים הסוברים כרבינו תם! אבל לא להקל כרבינו תם נגד המנהג. כאן בשכונת הבורכים אצל סאטמר, מתפללים מנחה גם אחרי צאת הכוכבים שלנו, ואם עובר שם וקוראים לו: "עשירי", והוא שואל: מעריב? אומרים לו: מנחה!... הם עושים כרבינו תם גם להקל, ויאמר להם: מחילה, אני לא מצטרף אליכם, "בְּסֻדָּם אֶל תִּבְאֵי נַפְשֵׁי בְּקִהְלָם אֶל תִּתְּחַד בְּבִדְי" (בראשית מט, ז), כי ע"פ המנהג אלו ברכות לבטלה. ויצטרף אליהם רק כשמתפללים מנחה לפני צאת הכוכבים.

קריאת שמע וברכותיה

יב. כאמור גם ביום ניתן לומר את הסליחות לפני שחרית, ויש שמגיעים מאוחר ואומרים סליחות, כולם באמצע התפלה, כבר השעה שמונה וחצי, וצריך להעיר להם שלא יעבור זמן ברכות קריאת שמע, שהוא עד ארבע שעות מהזריחה, ובפרט שהסליחות שלהם ארוכות, לכן יאמרו סליחות לפני התפלה בלבד שלא יעבור זמן ברכות קריאת שמע. ולגבי קריאת שמע, אם חושש שיעבור זמנה, יקרא קריאת שמע לפני הסליחות ויתנה - אפילו בראשו ולא צריך בפה - אם אספיק לומר קריאת שמע בברכותיה בזמנה, הרי אני עכשיו כקורא בתורה, ואם לא אספיק, אני מכוין עכשיו לצאת ידי חובת קריאת שמע.¹¹

ברכות התורה לפני הסליחות

יג. הקם לסליחות באשמורת הבוקר, צריך לברך ברכות התורה, ואמנם נחלקו הפוסקים אם צריך לברך ברכות התורה על פסוקים שאומרים בדרך תפלה ותחנונים ולא בדרך לימוד תורה, מרן בשלחן ערוך (סימן מו סעיף ט) פסק בזו הלשון: לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה, אף על פי שהוא אומרם דרך תחנונים, ויש אומרים שאין לחוש, כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים, ונכון לחוש לסברא ראשונה. ואף שבדרך כלל סתם ויש הלכה כסתם, אבל כאן מרן כתב שנכון לחוש לסברא ראשונה שהיא דעת הסתם, ומשמע שאין זה מעיקר הדין, וכן הבינו בשו"ת חקרי לב (חאו"ח ס"א ט"ח ד"ה א"ך), ובערוך השלחן (סי' מו ס"ק י"ד). אלא שהחיד"א בספרו ברכי יוסף (סי' מו אות י"ד) ובשו"ת יוסף אומץ (סי' טו) העיר על זה, שדעת מרן לפסוק להחמיר, וכמו בכל מקום שהלכה כדעת הסתם. אבל כאמור, כאן מרן הוסיף במפורש שנכון לחוש לסתם, ומשמע שאין זה מעיקר הדין. אך האמת היא שנעלמה ממרן הבית יוסף תשובת הרמב"ם שלא היתה בדפוס בזמנו, בשו"ת פאר הדור (סי' קד), שלעולם צריך לברך ברכות התורה קודם שיקרא פסוקים, ואין חילוק בין אם קוראים אותם דרך לימוד או דרך תחנה ובקשה, ואילן מרן היה רואה תשובה זו לא היה חולק. על כן למעשה צריך לברך ברכות התורה קודם אמירת הסליחות. ולכן בספר הסליחות שלנו "חזון עובדיה" הדפסנו בראשו ברכות התורה.

¹¹ {זמנעיל לעשות תנאי במצוות, אף שכל דבר שאין מועיל בו סליחות לא מהני תנאי, כמו תפילין שלא מועיל שאחר יניח בשבילי, אבל כל מה שאמרו שצריך להיות כתנאי בני גד ובני ראובן זה דוקא בדניי ממונות, אבל בעניינים של בין אדם למקום א"צ שיהיה תנאי שיכול לקיימו ע"י שליח. כך כתב הגרעק"א (סי' סו), וכן כתב בספר פלא יועץ (מערכת ק"ש). וע' ברמב"ן (ב"ב קפו) שהקשה, ואיכא למידק היכי מהני תנאי בנוזר, והא כל תנאי שא"א לעשות המעשה ע"י שליח לאו תנאי הוא. וי"א דהא דגמירין מתנאי בני גד ובני ראובן הני מילי בתנאי שבין אדם לחבירו, אבל תנאי שבינו לבין עצמו בכל ענין הוי תנאי. ואמנם מהתוספות בנוזר (יא) מבוואר דס"ל שאף בינו לבין עצמו לא מהני ככה"ג תנאי. אך עיין בשטמ"ק שם שהביא קושית התוס' הנ"ל, ותירץ בשם רבינו עזריאל, דהכא לא בעינן שיהיה אפשר לקיימו ע"י שליח, דדוקא במעשה בידיים כגון חליצה וגויטין, ולא דיבור. ועיין בילקו"ע על הלכות ק"ש סימן נ[ח].

פליחות ביחיד

יד. האומר פליחות ביחיד, צריך לשים לב לא לומר "ג' מידות, וכן את הקטעים בארמית, "רחמנא", "דעני לעניי", "מחי ומסי", שהרי בגמרא (שבת יב: סוטה לג.) אמר רב יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי. וגם לא מכירים אנגלית, הם לא למדו ליב"ה... ובגמרא שם חילקו בין ציבור ליחיד, שיחיד זקוק למלאכי השרת, ולכן אין לו להתפלל אלא בלשון הקודש, אבל צבור אינם צריכים לסיוע של מלאכי השרת, כי תפלת הציבור עולה ישירות למעלה בלי תיווך המלאכים, ולכן יכולים הציבור להתפלל גם בלשון ארמית. גמרא זו העתיקה הר"ף (ברכות ז' ע"א מדפיו) והרא"ש (פ"ב דברכות ס"ב) - ובדעת הרמב"ם יש עקולי ופשוטי, כי השמיט דין זה - וכן אור זרוע (ח"ב ס"ג), האשכול (הל' תפלה ס"ה), שבלי הלקט (ס"ד רפב), התניא רבתי (ס"י עב), ועוד. ואמנם תלמידי רבינו יונה (ברכות שם) הביאו בשם רבני צרפת, שאם זו תפלה שבדרך כלל הציבור אומר אותה - כמו "רחמנא" ו"מחי ומסי" - מותר ליחיד לאומרה. וכך מבואר בתשובות הגאונים (הרכיב ס"י שעג). אבל לדעת הראשונים הנ"ל ביחיד לעולם אין להתפלל בלשון ארמית. וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן קא סעיף ד) בסתם, שביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקודש.

אל תחיה בטוח

טו. הכף החיים (סימן תקפ"א ס"ק כו) הקשה, מה בכך שמלאכי השרת אינם מבינים לשון ארמית, הרי הקב"ה שומע כל תפלה, וכי אם יבקש בארמית יעבור איזה איסור?! ולכן חולק. כמדומה בשנת תש"ס - לפני 24 שנים - ביקרתי באמריקה, ובעזרת הנשים בבית כנסת "אחייעזר" של הדמשקאים, ישב רבי יום טוב ידיד זצ"ל ולמד. וכשראה אותי מיד שאל: למה כתבת בסידור שלך "חזון עובדיה" שלא לומר "רחמנא" ו"מחי ומסי", כשאין ציבור, ומה איכפת לנו, ואף שהמלאכים לא יעבירו את התפלה למעלה, אבל מה הבעיה? אין בזה איסור! אמרת לי, ביביע אומר חלק א' (האוי"ח ס"י לה) האריך בזה, ושם (אות יא) הביא מה שכתב רבינו יוסף חיים בשו"ת תורה לשמה (ס"י מט) על פי דברי הגמרא (ר"ה טז), שלשה מזכירים עונותיו של אדם, ואלו הם: קיר נטוי, ועיון תפלה, ומוסר דין על חבריו. ועיון תפלה" זה מי שמתפלל בכוונה, וכשגומר להתפלל אומר, בודאי התפלה שלי תתקבל. וכן יחיד השואל צרכיו בארמית,

מראה בעצמו כאילו הוא סומך על תפלתו ואינו צריך לסיוע מלאכי השרת, ופוקדים עונותיו, כלומר שאומרים בשמים: אתה בטוח שהתפלה שלך ראויה להתקבל? בוא נראה, ופותחים את הספר שלו ורואים אלו עבירות עשה, איזה בטלן היית, במקום לשבת וללמוד ענית לטלפון מפה ומשם... ומעורר את המקורגים בשמים (תוס' ברכות לב:).

יחיד ידלג י"ג מדות

טז. יש חכם אחד שפסק על פי תשובות הגאונים שניתן לומר "רחמנא" וכן "מחי ומסי" אפילו ביחידות. גם בסידור איש מצליח כתבו שהמנהג לומר "רחמנא" וכן "מחי ומסי" גם ביחידות. גם באור לציון (ח"ד עמ' יח) כתבו כך. ואחר המחילה מכבודם, שהרי את תשובות הגאונים גם מרן זצ"ל הביאה, ובכל זאת הרי עמודי ההוראה - הר"ף והרא"ש - ושאר הראשונים, ומרן השלחן ערוך, חלקו על הגאונים וכתבו שלא לומר קטעים אלו שבארמית ביחיד. לכן מסקנא דדינא שאם אין מנין ידלגו הקטעים בארמית, וביתיים יאמרו את הפיוטים וכו', וכשיהיה מנין יתחילו לומר "ג' מידות ואת הקטעים בארמית.

בקורא בתורה

יז. ואמנם כשאין מנין יכולים לומר "ג' מדות בטעמי המקרא. וכמ"ש רב עמרם גאון, שלא לומר "ג' מדות ביחיד דרך תפלה. וכן כתבו עוד ראשונים, סידור רש"י (ס"י תקמ"ה). רבינו יוסף הלוי אבן מיגאש, או"ח, רשב"א, ועוד. וכן נפסק בש"ע (ס"י תקסה ס"ה): אין היחיד רשאי לומר "ג' מדות דרך תפלה ובקשת רחמים, שדבר שבקדושה הן, אבל אם בא לאומרו דרך קריאה בעלמא, אומרו ע"כ. והיחיד יכול לסיים עד ונקח. וא"צ לומר ונקח לא ינקה עד סוף הפסוק. אלא דלכאורה בשלמא מה שהציבור אומרים "ג' מדות, ומסיימים בתיבת ונקח, אע"פ שהיא באמצע פסוק, וק"ל (במגילה כב). כל פסוקא דלא פסקיה משה אנו לא פסקינן ליה, מ"מ כיון שהם אומרים "ג' מדות דרך תפלה ובקשה, ולא דרך קריאה בתורה, שפיר דמי לפסוק באמצע הפסוק, אבל אין יחיד יכול לסיים עד ונקח. באמת בחסד לאלפים כתב דאיה"נ ימשיך הפסוק. אולם מסתימת דברי הפוסקים הרשב"א ותרומת הדשן והש"ע משמע, שגם היחיד מסיים "ג' מדות בתיבת ונקח, דאף שאומר בטעמי המקרא, ניכרת מחשבתו שאומר זאת להזכיר מדת הרחמים, ולא ממש דרך קריאה.¹⁴

הספר שמלווה אתכם במעגל השנה עם פסקי מרן

בספר מסודרים כל ההלכות הנצרכות לשנת תשפ"ה הבעל"ט לפי חודשי השנה. הפסקים מקובצים מתוך ספרי "ילקוט יוסף" ונערכו בספר עפ"י בקשתו והדרכתו האישית של מרן הראש"ל רבנו יצחק יוסף שליט"א

לפרטים ורכישה:

הפצה ראשית
ספרי אברמוביץ
02-6230294 | 03-5782270

055.6776366

L0527653308@gmail.com

מחיר מסובסד [ברכישה מהמו"ל]

ניתן להשיג בחנויות המובחרות

בע"ה תתקיים מכירה לאחר השיעור השבועי בביהל"ג היזדים

שנה	מחיר
2024	150
2023	150
2022	150
2021	150
2020	150
2019	150
2018	150
2017	150
2016	150
2015	150
2014	150
2013	150
2012	150
2011	150
2010	150
2009	150
2008	150
2007	150
2006	150
2005	150
2004	150
2003	150
2002	150
2001	150
2000	150

ד' מזכירין עונותיו של אדם, ולחשוב השואל צרכיו בלשון ארמית. ועוד שהרי בסתם אמרו השואל צרכיו בלשון ארמי, ואף על פי שאינו יודע לשון אחר, ובהו אינו נראה כחושב עצמו שא"צ סיוע למלאכי השרת. (ורק בתפלה הותר דבר זה כמ"ש המג"א (ס"ס קא), וגם בזה יש חולקים, ועי' שו"ת ח"ת ס"ו ח"ו (ס"ס פד) והלאה. ובשו"ת יביע אומר ח"ה (ס"י עב). ע"ש).

14 וכן פשט המנהג לומר ביוה"כ בפתיחת ההיכל "ג' מדות בטעמים עד תיבת ונקח, ותו לא מידי. ודרך אגב, מרן זצ"ל נהג במשך שנים לומר "ג' מדות ברה"ה וימים טובים, וכמבואר בשו"ת יבי"א ח"ה (תא"ח ס"י ז' וסוף אות ג) ובשו"ת יחוד ח"א (ס"י מז). וכן מבואר בשעה"כ בשם האר"י. אמנם בחזו"ע וביבי"א ח"ט (ס"י קה) חזר בו, וכתב שבי"ט לא לומר, כי יש סתירה בשעה"כ, ולכן החמיר בזה. אבל באמת שאין סתירה, יש הבדל בין פסוק ויעבור שלא אומרים בהושע"ה, לבין "ג' מדות, וכך מדוקדק בדברי שו"ת הרמ"ז, וכך מבואר בהש"ה הק', וכן בשיירי כנה"ג, שהיו נוהגים לומר "ג' מדות ביו"ט. וכך משמע מתורה לשמה (ס"י מה). וכך עיקר לדינא, שאפשר לומר "ג' מדות בשבת וימים טובים, בעת פתיחת ההיכל.

12 סידור 'חזון עובדיה' יצא לאור בשנת תשמ"ח, היו שם אלף הלכות, וב"ה אחר כך חיכו אותנו, סידור 'חיוה דעת' ועוד סידורים, וב"ה זכות הרבים באה על דינו. 13 {אמנם התורה לשמה חילק בין "רחמנא" שאומר בתוך בקשות בלה"ק, לבין "מרנא דבשמיא", "מחי ומסי", שאומר בסוף הסליחות, שאין לאמרם ביחיד. אך ביבי"א לא ס"ל חילוק זה. וע"ש ביביע אומר, שהעיר על עיקר הטעם וכתב: ולא ידענא מ"ל לחדש טעם מעצמו שפוקדים עונותיו, היפך המבואר בש"ס, משום דהיא גופא בעינן שלא ישאל בל' ארמי כדי שייסעוהו. וכ"כ רבינו יונה (ברכות יג.) ואם בא לומר, דמש"ה איכא קפידא ואיסורא, ואילו משום שייסעוהו אינו מעכב, אכתי לא איפרק מחולשא, שהרי נראה שאין לאדם להטריח ולבקש דבר שאינו מתקבל, וכעין מ"ש הצועק לשעבר ה"ז תפלת שוא, ואין מזכירין מעשה נסים (ברכות ס). וה"נ אם אינו מכוין כ"כ בתפלה כזו, הוי כחברותא כלפי שמיא. אבל כשמכוין מאד בתפלתו מותר אפילו בלשון ארמי, כמ"ש בשו"ת תמים דעים (ס"ס קד), הנ"ל. ולא אמרינן דמזכירין עונותיו, כגון עיון תפלה שהוא מאריך בתפלתו ומתאמץ לכיון בה, אלא כשמעיין בה ובטוח בזכותו שתהא נשמעת, וכמ"ש התוס' (ברכות לב:). אבל הכא אם מכוין בתפלתו ליכא קפידא. ולהכי נמי לא קאמר